

Povinnosti společníka ve společnosti s ručením omezeným podle obchodního zákoníku a zákona o obchodních korporacích

Jan Flídr

Výjezdní seminář z obchodního práva

letní semestr 2011/2012

Konzultant: JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D,

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	2
Povinnosti společníků společnosti s ručením omezeným podle obchodního zákoníku.....	3
Povinnosti společníků spojené s obchodním podílem.....	3
Povinnosti společníků nespojené s obchodním podílem	4
Povinnosti společníků vyplývající z vedlejších dohod a nekorporativních ustanovení společenské smlouvy	6
Převod obchodního podílu.....	7
Shrnutí účinné úpravy.....	8
Povinnosti společníků společnosti s ručením omezeným podle zákona o obchodních korporacích.....	9
Podíl.....	9
Druhy podílů.....	9
Rozsah povinností vtělených do podílu.....	9
Smlouva o převod podílu.....	11
Převoditelnost podílu	12
Vystoupení ze společnosti pro neudělení souhlasu s převodem podílu.....	13
Účinky převodu podílu	14
Závěr.....	16
Použitá literatura, judikatura a ostatní zdroje.....	17

Úvod

Svoji práci dělím na dvě části. V první se zaměřuji na nepříliš probíranou problematiku související s povinnostmi společníků ve společnosti s ručením omezeným podle úpravy v obchodním zákoníku a ve druhé se soustředím na hlavní změny spojené s podílem v téže společnosti.

Práce by měla sloužit zejména jako podklad pro diskusi v rámci Výjezdního semináře obchodního práva. Z toho důvodu se v celé práci snažím v maximální možné míře, kterou dovolí povolený rozsah, dovozovat z právní úpravy jasné závěry, které by měly podnítit účastníky semináře k debatě a polemice.

Povinnosti společníků společnosti s ručením omezeným podle obchodního zákoníku

Pro potřeby první části práce dělím povinnosti společníků ve společnosti s ručením omezeným do tří kategorií: povinnosti společníků spojené s obchodním podílem, povinnosti společníků nespojené s obchodním podílem a povinnosti vyplývající z vedlejších dohod a nekorporativních ustanovení společenské smlouvy. Cílem tohoto rozdělení není obsáhnout veškeré povinnosti, ke kterým může být společník zavázán, ale pomocí tohoto rozdělení ve druhé části práce lépe zdůraznit rozdíly mezi úpravou obsaženou v obchodním zákoníku a úpravou v zákonu o obchodních korporacích a naplnit tak vytyčený cíl práce.¹

Povinnosti společníků spojené s obchodním podílem

Povinnosti společníka mohou být spojeny přímo s jeho obchodním podílem.² Rozlišení, zda závazek společníka je spojen s obchodním podílem či nikoli, je relevantní tehdy, pokud dochází k převodu obchodního podílu.

Ustanovení § 115 odst. 3 in fine ObchZ uvádí, že *převodce ručí za závazky, které přešly převodem obchodního podílu*. Toto ustanovení je interpretováno tak, že převodce obchodního podílu ručí pouze za závazky, které nabyvatel převzal spolu s obchodním podílem a nikoli za závazky později vzniklé.³ Převodce proto ručí například za splacení dlužného vkladu za předpokladu, že povinnost splatit vklad měl převodce v době převodu. Obdobně bude převodce ručit za splnění příplatkové povinnosti, pokud byla uložena povinnost k příspěvku příplatkem za trvání jeho účasti ve společnosti v souladu s ustanovením § 121 ObchZ.

¹ Pro větší srozumitelnost budu během práce ilustrovat své závěry na příkladech. Pokud budu na dalších místech uvádět termín „vzorová Společnost“, budu mít na mysli společnost s ručením omezeným, která má tři společníky A, B a C a jejíž společenská smlouva obsahuje kromě obligatorních náležitostí ustanovení připouštějící převod obchodního podílu, resp. podílu na extranea, který však podmiňuje souhlasem valné hromady. Budu-li uvádět v souvislosti s vzorovou Společností, že dochází k převodu obchodního podílu, resp. podílu a nebude uvedeno jinak, jedná se o platný a účinný převod a účinná smlouva o převodu byla doručena společnosti.

² Nemohu však nepoznamenat, že toto pojetí je velmi zjednodušující a podle mého názoru nejsou práva a povinnosti společníka ve společnosti s ručením omezeným ani tak spjata s obchodním podílem, jako s postavením společníka jako jedné ze závazkových stran společenské smlouvy. Ilustrovat tento závěr lze na jednoduché situaci. Společník vzorové Společnosti C převede svůj obchodní podíl na extranea D, avšak prozatím není společnosti doručena účinná smlouva o převodu obchodního podílu. Důsledkem toho je, že převod obchodního podílu vůči společnosti nevyvolává zamýšlené účinky (§ 115 odst. 4) a společníkem s právy a povinnostmi s tím spojenými je stále osoba C, ačkoli již nepochybně není majitelem obchodního podílu. Až doručení účinné smlouvy o převodu obchodního podílu společnosti dochází k odpovídající změně společenské smlouvy, a teprve v důsledku změny společenské smlouvy se stává osoba D společníkem.

³ ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA a Miloš TOMSA. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd. Praha: Beck, 2009, s.375

Povinnosti společníků nespojené s obchodním podílem

Výše citované ustanovení § 115 odst. 3 může být podle mého názoru interpretováno i argumentem a contrario, podle něhož převodce neručí za jiné než s obchodním podílem přešlé závazky. Otázkou poté je, které závazky společníka jsou ty, které s obchodním podílem spojeny nejsou.⁴

Předně to budou závazky uvedené v ustanovení § 59 ObchZ. Podle druhého odstavce tohoto ustanovení nabyvatel obchodního podílu ručí (!) za zaplacení hodnoty nepeněžitěho vkladu v penězích, pokud nedošlo k převodu majetkového práva na společnost, ač je nepeněžitý vklad považován za splacený. Podle odstavce sedmého nabyvatel obchodního podílu ručí za doplacení rozdílu mezi předpokládanou a skutečně vloženou hodnotou nepeněžitěho vkladu a za uhrazení újmy vzniklé v důsledku předčasného zániku práva užívání nebo požívání, který byl předmětem vkladu. Byť tedy dojde k převodu obchodního podílu, nabyvatel obchodního podílu je v takovýchto případech pouze ručitelem a nabyvatel nadále dlužníkem. Primárně povinným je tedy stále nabyvatel, z čehož vyplývá, že takovéto povinnosti s obchodním podílem spojeny nejsou.

Judikatorně neřešenou otázkou zůstává, zda závazkem spojeným s obchodním podílem je ručitelský závazek za dobytnost pohledávky jako nepeněžitěho vkladu podle ustanovení § 59 odst. 6 ObchZ a zda spolu s povinností uhradit dlužný vklad, která je bezrozporná, přechází na nabyvatele obchodního podílu i povinnost uhradit úrok z prodlení z nesplacené částky peněžitěho vkladu podle ustanovení § 113 odst. 2 ObchZ. V obou případech je podle mého názoru odpověď záporná a tyto závazky s obchodním podílem spojeny nejsou a na nabyvatele obchodního podílu proto nepřecházejí.

Ustanovení § 59 odst. 6 ObchZ je podle mého názoru třeba interpretovat a contrario, a to i s vědomím, že tento argument by měl být v soukromém právu užíván velmi opatrně. V tomto případě je to ovšem namístě, neboť odst. 2 a odst. 6 téhož paragrafu věnující se rovněž ručení za nepeněžitě závazky, shodně uvádějí, že *převede-li společník podíl na jiného, ručí za splnění těchto povinností nabyvatel podílu*. Nad to podle odstavce šestého bude společník,

⁴ Jedná se tedy o závazky, které vznikají společníkům, avšak po jejich vzniku jsou na účasti společníka ve společnosti nezávislé.

resp. převodce, povolán z titulu ručitele k plnění své povinnosti i přesto, že ke dni splacení vkladu svoji povinnost řádně splnil.⁵

V druhém případě, byť je úrok z prodlení příslušenstvím pohledávky, se nedomnívám, že by závazek splatit příslušenství pohledávky, přešel na nabyvatele spolu se závazkem splatit vklad.⁶ Podle mého názoru je nutné u úpravy společnosti s ručením omezeným striktně odlišovat peněžitý vklad a úrok vzniklý v důsledku porušení této povinnosti. Dovožuji to z názoru, že na rozdíl od porušení povinnosti splatit vklad, nemůže být společník v případě nesplacení příslušenství vkladu postižen v kadučním řízení a společnost může tuto pohledávku vymáhat v běžném soudním řízení.⁷ Povinnost uhradit úrok z prodlení tak sice je povinností společníka vůči společnosti, avšak vzniká vedle povinnosti splatit vklad a na rozdíl od této povinnosti se jedná o závazek čistě obligačně právní, který není spojen s obchodním podílem a na nabyvatele obchodního podílu nepřechází.⁸

⁵ Přitom je třeba mít na zřeteli, že pokud by hodnota pohledávky v době splacení nedosahovala hodnoty, na kterou byla oceněna (například v důsledku zhoršení finanční situace dlužníka pohledávky v mezidobí mezi oceněním a splacením), je třeba aplikovat § 56 odst. 7 větu druhou a čtvrtou. V takovém případě je společník povinen doplatit rozdíl v penězích a v případě převodu je nabyvatel ručitelem takového závazku. Vzhledem k tomu, že se prakticky nemůže shodovat den, ke kterému je nepeněžitý vklad znalcem ohodnocen a den jeho vkladu a s poukazem na relativní nestálost hodnoty nepeněžitého vkladu, mohou vznikat zajímavé situace. Představme si, že došlo k převodu obchodního podílu a společnost zjistí, že pohledávka vložená převodcem je nedobytná a ručení převodce podle § 59 odst. 6 v takovém případě na uhrazení pohledávky nepostačuje. Společnost si tedy může nechat vypracovat přímo ke dni splacení nepeněžitého vkladu znalecký posudek a v případě, že by ten k tomuto dni nedosahoval hodnoty původního ocenění, bude v souladu s § 59 odst. 7 převodce dlužníkem a nabyvatel ručitelem závazku uhradit rozdíl v penězích.

⁶ Opačný názor uvádí Dědič in DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002. s. 1008.

⁷ K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR: *Ustanovení § 113 odst. 3 obch. zák. má především uhrazovací funkci, když společnost pod pohrůzkou vyloučení vyzývá společníka ke splacení vkladu. Jestliže tedy společník splatí dlužný vklad dříve, než valná hromada společnosti rozhodla o jeho vyloučení, právní důvod vyloučení odpadá a společnosti zůstává pouze právo domáhat se případné zaplacení majetkových sankcí za prodlení (úroku z prodlení) ve výši 20% z nesplaceného vkladu, jak to umožňuje ustanovení § 113 odst. 2 obch. zák. Právě toto ustanovení je totiž ustanovením především sankční povahy, postihujícím společníka za prodlení se splacením vkladu od okamžiku, kdy se dostal do prodlení, až do doby, kdy svůj vklad splatil (i když i toto ustanovení má kromě sankční i preventivní funkci). Rozhodnutí je dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/dusledky-nesplaceni-vkladu-spolecnika-do-spolecnosti-101.html>, spisovou značku citovaného rozhodnutí se nepodařilo dohledat.*

⁸ Srov. rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. září 2003, sp. zn. Cdo 2772/2000-178 „... příslušenství tvoří věci samostatné, které mohou být samostatným předmětem právních vztahů a jejich právní režim nesleduje ze zákona bez dalšího režim věci hlavní. Platné právo nemá ustanovení o tom, že by na nabyvatele věci hlavní přecházelo i příslušenství věci. K převodu příslušenství na nabyvatele věci hlavní je vždy třeba projevit zákonem předepsaným způsobem vůli převést i příslušenství; nebyla-li vůle převést i příslušenství věci hlavní právně významným způsobem projevena, příslušenství na nabyvatele věci hlavní nepřechází.

Povinnosti společníků vyplývající z vedlejších dohod a nekorporativních ustanovení společenské smlouvy

Vedlejší dohody, označované rovněž jako sideletters či extrastatutární ujednání, jsou „*ujednání všech či některých zakladatelů či společníků kapitálových společností, jejichž obsah souvisí s účastí ve společnosti (týká se vzájemných vztahů společníků či jejich vztahů ke společnosti), která jsou uzavírána mimo stanovy či společenskou smlouvu a nemají tudíž formu notářského zápisu a nepodléhají ani povinné publicitě.*“⁹ Předmětem těchto dohod mohou být rozličná ujednání,¹⁰ která však zavazují pouze smluvní strany. Velmi podobná těmto dohodám jsou tzv. nekorporativní ustanovení společenské smlouvy. Není v praxi výjimkou, že společenská smlouva obsahuje ustanovení povinnující nebo opravňující pouze některého, konkrétně určeného, společníka. Taková ustanovení společenské smlouvy jsou označována jako nekorporativní ustanovení a jsou pouze formální součástí společenské smlouvy.¹¹ Taková, byť ve společenské smlouvě obsažená, ujednání zavazují pouze její strany a podléhají úpravě závazkového práva. Aby bylo ustanovení svou povahou korporativní a bylo materiální součástí společenské smlouvy, musí mít takové ujednání normativní potenciál, tj. zavazovat skupinu případů stejného druhu a neurčitého počtu.

Je-li ujednání materiální součástí společenské smlouvy, jsou účinky tohoto ujednání věcněprávní a jsou jím zavázáni i další v budoucnu do společnosti přistoupivší společníci. Oproti tomu extrastatutární ujednání a nekorporativní ustanovení společenské smlouvy mají pouze účinky obligačněprávní a závazky z nich jsou tudíž na další, mimo dohodu stojící společníky, nepřenositelné.¹² Posledně zmíněná ujednání nemohou založit povinnosti stranám,

⁹ ČERNÁ, Stanislava. Vedlejší dohody (sideletters) společníků kapitálových společností in *Obchodně právní revue* 1/2011, s.1.

¹⁰ Například podmínky, za nichž společníci umožní společníkovi ukončit účast ve společnosti dohodou, dohody o výkonu hlasovacích práv, podmínky vyrovnání ztráty společnosti nad rámec příspěvkové povinnosti a mnohá další ujednání.

¹¹ Srov. ČERNÁ, Stanislava. op. cit. sub. 9

¹² Argumentovat nelze tím, že nabyvatel přistupuje ke společenské smlouvě a stává se tak jednou ze smluvních stran nekorporativního ujednání. V souladu s ustanovením § 115 odst. 2 ObchZ nemusí na rozdíl od extranea stávající společník (jako nabyvatel) takové prohlášení činit a v takovém případě by mohlo dojít ke vzniku dvojího režimu při převodu obchodního podílu. Ilustrovat takový případ lze na jednoduchém příkladu. Společenská smlouva vzorově Společnosti povazuje společníka A k tomu, že bude pro společnost vykonávat práce ve společenské smlouvě dále konkretizované. Společník A svůj obchodní podíl v souladu s § 117 ObchZ rozdělí a převede z části na společníka B a z části na extranea D. Pokud bychom přitakali shora uvedenému argumentu, osoba D by se účinným převodem obchodního podílu (a přistoupením ke společenské smlouvě) zavázala namísto osoby A k takovým pracím, zatímco společník B, který ke smlouvě znovu nepřistupuje a řídí se jejím původním zněním, by k tomuto povinen nebyl. K tomu srovnej rozhodnutí Krajského soudu v

jež nebyly účastníky takovéto dohody, tj. včetně samotné společnosti, která by ke smlouvě mohla přistoupit až po náležitě projevené vůli prostřednictvím svých jednatelů.

Převod obchodního podílu

Základem právní úpravy převodu obchodního podílu je ustanovení § 115 ObchZ.¹³ Podle tohoto ustanovení, nestanoví-li společenská smlouva jinak, je převod obchodního podílu na jiného společníka, resp. jeho účinnost, podmíněna souhlasem valné hromady. Převod na jinou osobu musí připustit společenská smlouva. Samotná smlouva musí být písemná s úředně ověřenými podpisy a nabyvatel, který není společníkem, musí prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě.

Českých Budějovicích ze dne 3. 4. 2000, sp.zn. F 164-C 2030/92 (citovaný v mnohých rozhodnutích Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu), který na podporu svého tvrzení, že i v případě převodu obchodního podílu v jednočlenné společnosti je třeba prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě, argumentoval mj. tím, že nelze vyloučit další převody obchodního podílu např. rozdělením na více osob, kdy by nesporně prohlášení přistoupivšího nabyvatele podle § 115 odst. 3 ObchZ již bylo třeba a došlo tak k situaci, kdy původní jediný člen společenskou smlouvou vázán není, zatímco přistoupivší člen ano, což soud považoval za nepřipustné.

Výjimkou není podle mého názoru ani převod obchodního podílu, jehož výše v souladu s ustanovením § 114 ObchZ neodpovídá výši vkladu společníka, a neztotožňuji se tedy s názorem, že změnou majitele obchodního podílu nemůže dojít ke změně jeho výše (ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA a Miloš TOMSA. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd. Praha: Beck, 2009, s. 365). Pokud ustanovení společenské smlouvy přiznává konkrétnímu společníku vyšší podíl na společnosti, než odpovídá jeho vkladu, jedná se o ujednání nekorporativní s obligačními účinky. Pokud bychom souhlasili s výše uvedeným názorem a výše obchodního podílu by zůstala v případě změny majitele totožná, bylo by potřeba trvat na vstupu nabyvatele i do všech ostatních z nekorporativních dohod vyplývajících práv a povinností převodce jako dřívějšího společníka, neboť zákon co do účinku převodu výše uvedený převod obchodního podílu nijak nepřivileguje. Argument, že *převodce převádí na nabyvatele určitý obchodní podíl, a nabyvatel proto nabývá právě tento obchodní podíl, nikoli obchodní podíl jiný*, není podle mého názoru přesvědčivý, neboť (jak jsem výše demonstroval na vzorové Společnosti), došlo v důsledku převodu obchodního podílu ke změně jeho kvalitativní stránky a neplatí tedy, že by nabyvatel byl majitelem totožného obchodního podílu, jako byl jeho převodce.

¹³ Ustanovení § 115 s případnými odchylkami stanovenými ve společenské smlouvě by se mělo podle mého názoru aplikovat i tehdy, pokud dochází k odstoupení od smlouvy o převodu obchodního podílu. Protože se podle mého zjištění jedná o dosud nejen v judikatuře, ale i v teorii neřešenou otázku, zaslouží si tato problematika důkladnější rozbor a tomuto tématu se hodlám věnovat v samostatné práci odevzdané v rámci Studentské vědecké a odborné činnosti. Jako případný námět k zamyšlení či diskuzi během výjezdního semináře lze předestírat následující příklady: Společník C vzorové společnosti převede svůj obchodní podíl se souhlasem valné hromady na extranea D. Je zcela nepochybné, že v momentě účinnost smlouvy převodu obchodního podílu přechází na nabyvatele práva a povinnosti s obchodním podílem spojená, osoba převodce přestává být společníkem a není již nadále vázána společenskou smlouvou. (Rovněž je obecně přijímáno, že pokud by osoba C chtěla nabýt podíl převodem zpět, je považována za extranea a musí být aplikován § 115 ObchZ, včetně povinnosti přistoupit ke společenské smlouvě.) Pokud osoba C platně od smlouvy převodu obchodního podílu s osobou D odstoupí: 1) Je i vzhledem k účinkům odstoupení od smlouvy ex nunc potřeba ke „zpětnému přechodu“ práva a povinnosti souhlasu příslušného orgánu společnosti?, 2) Je osoba převodce C vázána společenskou smlouvou?, 3) A to i tehdy pokud se v mezidobí společenská smlouva změnila? Případně na základě kterého úkonu je jí vázána?, 4) Pokud by osoba převodce C zemřela, jediným dědicem by byla osoba E a osoba nabyvatele D od smlouvy odstoupila, stala by se dědic majitele obchodního podílu? 4) Představme si, že od smlouvy odstoupila osoba nabyvatele D, avšak v mezidobí se tato osoba zavázala k vložení vkladu do společnosti. Kdo bude majitelem obchodního podílu a s jakými povinnostmi?

Shrnutí účinné úpravy

Pravidelným rysem společnosti s ručením omezeným je účast společníků na její činnosti a veškerém životě společnosti. Byť zákon nepovazuje společníky k osobní účasti na společnosti, neznamená to, že by tak nemohla určit společenská smlouva, což lze ostatně dovodit i z ustanovení § 116 odst. 2 věta pátá ObchZ. Taková ustanovení společenské smlouvy, pokud mají dostatečně projevit vůli společníků a zavázat je ke konkrétním činnostem, které se však logicky vzhledem k rozdílným schopnostem jednotlivých společníků mají lišit, mají povahu nekorporativních ustanovení. V důsledku toho jsou účinky takovýchto ustanovení společenské smlouvy pouze obligačněprávní a nemohou zavazovat v budoucnu přistoupivší společníky. Tento stav je velmi neblahý, neboť nutí společníky upravit mnohé vztahy mezi nimi a společností mimo společenskou smlouvu. Takové právní vztahy jsou však typické svojí dynamičností, která může být pro dosažení cíle společnosti velmi nepraktická. To má za následek, že společnost s ručením omezeným je v české podnikatelské praxi chápána jako levnější varianta akciové společnosti a osobní prvek této společnosti je takřka vymizen. Přitom potenciál společnosti s ručením omezeným jako společnosti smíšené je mnohem větší, avšak při absenci možnosti stanovit efektivně práva a povinnosti, které by nepodléhaly dynamice obligačně právních vztahů, není využit.

Povinnosti společníků společnosti s ručením omezeným podle zákona o obchodních korporacích

Dne 20. února 2012 byl podpisem prezidenta republiky dokončen legislativní proces zákona o obchodních korporacích, který byl vyhlášen ve Sbírce zákonů 22. března téhož roku pod číslem 90/2012 Sb. Ten oproti obchodnímu zákoníku neopakuje pravidla obsažená v zákoníku občanském, ale pouze je modifikuje a doplňuje a akcentuje tak výsostné postavení budoucího občanského zákoníku v právu soukromém.

Podíl

Definice samotného podílu se nemění. Podle ustanovení § 31 ZOK představuje podíl *účast společníka v obchodní korporaci a práva a povinnosti z této účasti plynoucí*. Podíl tedy i podle nové úpravy představuje souhrn kvalitativní a kvantitativní stránky. Jedinou změnou v tomto směru je tedy změna terminologie, když zákon o obchodních korporacích odstraňuje dualitu pojmů obchodní podíl a podíl a užívá pouze druhý jmenovaný.

Druhy podílů

Zcela stěžejní změnou je připuštění vzniku více druhů podílů. To umožňuje ustanovení § 135 odst. 1 ZOK, které mimo jiné uvádí, že *podíly, se kterými jsou spojena stejná práva a povinnosti, tvoří jeden druh*.¹⁴ Na rozdíl od úpravy obsažené v obchodním zákoníku, budou moci jednotliví společníci ve společenské smlouvě¹⁵ diferencovat prostřednictvím různých druhů podílů své povinnosti, přičemž trvání těchto povinností bude závislé na existenci samotného podílu a nikoli na účasti konkrétního společníka ve společnosti (viz níže). Určí-li tak společenská smlouva, může společník vlastnit více podílů, a to i různého druhu.¹⁶

Rozsah povinností vtělených do podílu

Byť to ustanovení § 135 odst. 1 ZOK explicitně nezmiňuje, míra možných práv a povinností vtělených do podílu není neomezená. Základní meze určuje výše citované ustanovení

¹⁴ Takřka totožnou formulaci obsahuje i Návrh nařízení Rady o statutu evropské soukromé soutěže, který má za cíl vytvořit univerzálního typ evropské společnosti. Srov. čl. 14 odst. 2 statutu (dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:CS:PDF>). Více druhů podílů připouští i úprava německá, srov. § 5 odst. 2 věta druhá Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (dále jen „GmbHG”) in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 2 Absatz 51 des Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGBl. I S. 3044) geändert worden ist.

¹⁵ § 136 ZOK

¹⁶ § 135 odst. 2 ZOK. S rozdílnými podíly může společník rozdílně hlasovat (srov. § 202 odst. 2) a případné kaduční řízení se týká pouze toho podílu, ohledně něhož je společník v prodlení s plněním vkladové povinnosti (§ 151 odst. 2).

§ 31 ZOK, podle kterého práva a povinnosti musí vykazovat souvislost s účastí ve společnosti. Bezvýjimečně bude proto podle mého názoru platit, že povinným či oprávněným ze závazku vtěleného do podílu bude vždy na straně jedné společnost¹⁷ a na straně druhé společník či skupina společníků.¹⁸ V otázce rozsahu práv a povinností spojených s podílem bude potřeba přihlídnout rovněž k postavení společnosti s ručením omezeným, která je označována jako společnost smíšená, tedy *jako jakýsi mezistupeň mezi osobními a kapitálovými společnostmi*.¹⁹ Tato „smíšenost“ se vyznačuje nejen omezeným ručením společníků či omezenou převoditelností obchodního podílu, ale i skutečností, že společníci se zásadně aktivně podílí na činnosti společnosti s ručením omezeným.²⁰ Pelikán výstižně poznamenává, že *společníci společnosti s ručením omezeným se na podnikání společnosti pravidelně osobně podílejí a jejich osoby jsou tak nejméně stejně důležité jako kapitál, který společnosti přinesli*.²¹ V souladu s tímto pojetím a úpravou v zákonu o obchodních korporacích lze tedy podle mého názoru připustit vznik takových podílů, se kterými bude spojena například povinnost konat pro společnost blíže určené práce, či se na činnosti společnosti jinak aktivně podílet.

Zajímavé je srovnání připuštění různých druhů podílů ve společnosti s ručením omezeným a různých akcií ve společnosti akciové. Úprava společnosti akciové sice umožňuje vznik více druhů akcií, ale v souladu s jejím pojetím jako společnosti čistě kapitálové mohou být spojena s různým druhem akcií pouze různá práva, a nikoli povinnosti.²² Zároveň však zákon u akciové společnosti na rozdíl od společnosti s ručením omezeným demonstrativně uvádí, která zvláštní práva mohou být s akciemi spojena.²³ Tímto, byť demonstrativním, výčtem zákonodárce zmenšil interpretační prostor a nepřímou zúžil druhy práv, která mohou být

¹⁷ Nelze tedy podle mého názoru například připustit, aby adresátem práva či povinnosti byla mateřská či dceřiná společnost nebo aby na obou stranách právního vztahu stál společník společnosti.

¹⁸ Zákon podle mého názoru nevyklučuje možnost, aby se solidárně k téže povinnosti zavázalo v rámci svých podílů více společníků.

¹⁹ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava a Ivana ŠTENGLOVÁ. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vyd. Praha: Beck, 2006, s.116

²⁰ Srov. § 211 odst. 2 ZOK *Dědic, který se domáhá zrušení své účasti ve společnosti soudem, se nesmí podílet na činnosti společnosti, ani když takovouto povinnost určuje společenská smlouva, ledaže se s ostatními společníky dohodne písemně jinak.*

²¹ PELIKÁN, Robert, Několik poznámek k úpravě společnosti s ručením omezeným v novém zákoně o obchodních korporacích in *Obchodně právní revue* 3/2011, s.76

²² ustanovení § 276 odst. 1 ZOK

²³ § 276 odst. 3 *S akciemi se zvláštními právy může být spojen zejména rozdílný, pevný nebo podřízený podíl na zisku nebo na likvidačním zůstatku, anebo rozdílná váha hlasů. S akciemi o stejné jmenovité hodnotě mohou být spojena různá zvláštní práva.*

v akcií inkorporována. V případě právní úpravy podílu ve společnosti s ručením omezeným však žádný takový výčet uváděn není, což vede k závěru, že možný rozsah práv a povinností spojených s podílem ve společnosti s ručením omezeným je velmi široký. Domnívám se tedy, že zatímco v případě společnosti s ručením omezeným budou moci být v podílu vtělena rozličná práva a povinnosti jako například právo na zvýhodněný odběr zboží či využití služeb této společnosti, které jsou produkovány v rámci její podnikatelské činnosti, v akciích takové právo nebude moci být vtěleno.²⁴

Podle mého názoru rovněž nic nebrání tomu, aby součástí povinností společníka, která jsou spojena s podílem, bylo i zajištění takovýchto povinností, a to například smluvní pokutou, což je ostatně dovozováno jako možné i dle úpravy v obchodním zákoníku.²⁵

Smlouva o převod podílu

Mnoha změn doznal i převod podílu. K platnosti smlouvy o převodu podílu není v zákonu o korporacích vyžadována její písemnost. Aby však byla smlouva účinná vůči společnosti, je třeba doručit společnosti účinnou smlouvu s úředně ověřenými podpisy.²⁶ Nadále rovněž není požadováno výslovné prohlášení nabyvatele podílu, že přistupuje ke společenské smlouvě, ke které přistupuje ex lege.²⁷

²⁴ Z návrhu zákona o obchodních korporacích bylo na návrh ústavněprávního výboru ve druhém čtení v Poslanecké sněmovně zrušeno ustanovení § 142 věta druhá, která by dnes bylo s největší pravděpodobností zařazeno v ustanovení § 136 ZOK, a které znělo: *V případě pochybností může soud na návrh společnosti nebo některého jejího společníka a) rozhodnout, že s podílem jsou spojena zvláštní práva a povinnosti, pokud je z okolností zřejmé, že to vyjadřuje vůli obsaženou ve společenské smlouvě nebo je to této vůli obsahově nejbližší, nebo b) nebude-li možné postupovat podle písmena a), rozhodnout, že podíl je podílem základním.* Obdobné ustanovení, vyjímaje odstavec druhý, „přežilo“ v případě akciové společnosti v § 277. Skutečnost, že zmíněné ustanovení úprava společnosti s ručením omezeným neobsahuje, neznamená, že by se společnost či společník nemohli domáhat určení, která práva a povinnosti jsou s podílem spojena (srov. § 80 c) OSŘ). Avšak zatímco u společnosti akciové rozhodne soud, že je akcie kmenová, tj. základní, leda by bylo z okolností zřejmé, že zvláštní právo vyjadřuje vůli obsaženou ve stanovách nebo je této vůli obsahově nejbližší. V případě společnosti s ručením omezeným bude muset postupovat dále a dobrat se i okolností „nezřejmých“, avšak vůli stále nejbližší. S touto změnou se vzhledem k větší diferenciaci práv a povinností spojených s podílem ve společnosti s ručením omezeným a jejich větší důležitosti pro samotnou společnost i společníka ztotožňuji.

²⁵ Srov. PATĚK, Daniel. Zajištění povinností smluvní pokutou ve společenské smlouvě společnosti s ručením omezeným in *Obchodně právní revue* 4/2010, s.95.

²⁶ Ustanovení § 209 odst. 2; Není bez zajímavosti, že text zákona vyžaduje doručení smlouvy společnosti s úředně ověřenými podpisy, avšak textace zákona nevyžaduje, aby byla doručena smlouva písemně. Na jiných místech přitom zákon výslovně požaduje nejen úředně ověřené podpisy, ale rovněž i písemnou formu. Srov. ustanovení § 6 odst.1., § 184 odst. 3, § 203 ZOK a další.

²⁷ § 209 odst. 1 věta první

Převoditelnost podílu

Zákon o obchodních korporacích dále liberalizuje převoditelnost podílu. Ustanovení § 207 odst. 1 ZOK uvádí, že *každý společník může převést svůj podíl na jiného společníka*. Společenská smlouva pak může stanovit, že převod podílu je podmíněn souhlasem některého z orgánů společnosti.²⁸ Byť to ustanovení § 207 odst. 1 ZOK nezmiňuje, domnívám se, že převod podílu na jiného společníka bude moci společenská smlouva vyloučit. Možnost zcela vyloučit převod podílu odpovídá pojetí společnosti s ručením omezeným jako společnosti smíšené a není důvodu, proč by se společníci v rámci smluvní svobody nemohli k tomuto omezení ve společenské smlouvě zavázat. Ostatně pokud by zákonodárce chtěl ustanovení § 207 odst. 1 ZOK pojmout jako ustanovení kogentní, zvolil by jinou formulaci.²⁹

Možnost převodu podílu na tercianta již nemusí být ve společenské smlouvě upravena výslovně, avšak na rozdíl od převodu na jiného společníka je vyžadován souhlas valné hromady, leda by společenská smlouva určila jinak.³⁰

Zákon o obchodních korporacích rovněž na rozdíl od obchodního zákoníku pamatuje na situaci, kdy sice došlo k platnému uzavření smlouvy o převodu podílu, ale k převodu nebyl dán souhlas příslušného orgánu. Pokud by nebyl souhlas udělen do 6 měsíců ode dne uzavření smlouvy o převodu, *nastávají tytéž účinky jako při odstoupení od smlouvy, leda by smlouva o převodu podílu určila jinak*.³¹ Zákonodárce zvolil variantu, podle níž dochází k účinkům odstoupení ex lege. Byť smlouva o převodu podílu může tento účinek modifikovat či vyloučit,

²⁸ Podmíněna je však v takovém případě podle § 207 odst. 2 in fine ZOK účinnost a nikoli platnost smlouvy. Uvedené ustanovení je tedy potřeba chápat jako ustanovení speciální vůči § 48 ZOK.

²⁹ Srov. § 270 ZOK *Stanovy mohou převoditelnost akcií na jméno omezit, nikoliv však vyloučit*. Ale i další, např. § 487 nebo § 736 odst. 1 ZOK. Otázku kogentnosti a dispozitivnosti ustanovení je třeba posuzovat zejména s ohledem na § 1 odst. 2 NOZ, který uvádí, že *nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti*. Byť může způsobovat pochybnosti o dispozitivnosti ustanovení slovo „každý“, nedomnívám se, že by byl splněn zákonný předpoklad pro to, aby bylo ustanovení považováno za ustanovení kogentní, tj. že by § 207 odst. 1 ZOK nebo jiný sjednání si zákazu převodu ve společenské smlouvě *výslovně zakazovalo*.

³⁰ Dispozitivnost tohoto ustanovení se vztahuje nejen na podmíněnost převodu, ale i na orgán, který má s převodem udělit souhlas. To se ostatně dovozuje i dnes ohledně souhlasu orgánu podle ustanovení § 115 odst. 1 a 2 ObchZ.

³¹ Ustanovení § 207 odst. 2 a § 208 odst. 2. Domnívám se, že i tehdy pokud příslušný orgán výslovně odmítne udělit souhlas s převodem podílu, nastanou účinky odstoupení až právě uplynutím šestého měsíce. To vyplývá nejen z textace zákona, ale i ze skutečnosti, že může být během této lhůty názor příslušného orgánu změněn. Možnost jiné úpravy podmínek odstoupení ve smlouvě o převodu podílu tím není dotčeno.

jsem názoru, že měl zákonodárce preferovat možnost od smlouvy ze zákona odstoupit a nikoli vyvolat účinky odstoupení přímo ze zákona.³²

Vystoupení ze společnosti pro neudělení souhlasu s převodem podílu

Zákon o obchodních korporacích pro případ neudělení souhlasu s převodem podílu na jiného společníka bez udání důvodu, nebo v případě že by nebyl příslušný orgán v dané otázce vůbec činný, umožňuje převodci vystoupit ze společnosti ohledně podílu, s jehož prodejem nevyslovil orgán společnosti souhlas.³³ Lze mít za to, že pokud by byl důvod neudělení souhlasu zcela irelevantní, může společník vystoupit rovněž. Nedomnívám se však, že by se společník mohl doml domáhat vystoupení proto, že důvody neudělení souhlasu byly věcně nesprávné nebo nebyly dostatečně vážné.³⁴ Lze si ostatně v praxi těžko představit, že by soud taková kritéria posuzoval.³⁵ Na druhou stranu nelze vyloučit, že judikatura postaví některé kategorie důvodů na roveň důvodů irelevantních. Domnívám se například, že zamítnutí převodu podílu spočívající v důvodu menší schopnosti případného nabyvatele podílu splnit již uloženou, ale později splatnou vkladovou povinnost, bude spadat do kategorie důvodů irelevantních, neboť převodce ručí společností za dluhy, které byly s podílem na nabyvatele převedeny,³⁶ a splnění těchto závazků je ručením převodce dostatečně zajištěno. Takový přístup není ani v rozporu s pojetím společnosti s ručením omezeným jako společnosti smíšené, neboť, jak jsem uvedl již výše, společenská smlouva může převod podílu na jiného společníka zcela vyloučit a podobnému „nebezpečí“ zamezit, nebo určit podmínky, za kterých souhlas s převodem udělí.³⁷

³² Srov. § 156 odst. 4 ObchZ

³³ Dřívější návrhy zákona o obchodních korporacích předpokládaly možnost vystoupit ze společnosti i v případech, kdy nebyl udělen souhlas převodu podílu na extranea. Srov. znění rozeslané do připomínkového řízení v lednu 2011, dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Navrh_zakona_ZOK_%28duben_2009%29.pdf.

³⁴ Opačný názor zastává Hejda, in HEJDA, Jan, Právní úprava podíle ve společnosti s ručením omezeným v rektifikačním návrhu zákona o obchodních korporacích, in *Obchodně právní revue* 3/2011, s.72.

³⁵ Nad to lze poukázat na skutečnost, že pokud zákonodárce na jiných místech zákona požaduje řádné odůvodnění úkonu, resp. právního jednání, vloží tento požadavek i do textu zákona. Srov. § 200 odst. 1 písm. b), § 211, § 330 in fine ZOK.

³⁶ § 209 odst. 1 ZOK.

³⁷ Pokud lze převod podílu vyloučit, lze rovněž určit podmínky, za kterých lze převod realizovat (arg. a maiori ad minus).

Samotné vystoupení je upraveno v § 164 ZOK, které se za splnění výše podmínek pro vystoupení užije obdobně.³⁸ Podle tohoto ustanovení může společník vystoupit pouze ohledně podílu, ke kterému nebyl udělen souhlas s jeho převodem, a pouze za předpokladu, že byla zcela splněna vkladová povinnost spojená s podílem, který měl být předmětem převodu. Vystoupení je účinné posledním dnem měsíce, ve kterém společník písemně oznámil své vystoupení společnosti. Odstavec pátý § 164 však připouští, aby společenská smlouva institut vystoupení ze společnosti vyloučila.³⁹ Pokud nebude možnost vystoupení vyloučena, je třeba vystoupit ze společnosti do jednoho měsíce od zániku smlouvy.

Účinky převodu podílu

Stejně jako obchodního zákoník v § 115 odst. 3, i úprava zákona o obchodních korporacích v § 209 odst. 1 obsahuje ustanovení, podle kterého *převodce ručí společnosti za dluhy, které byly s podílem na nabyvatele převedeny*.

Jak jsem uvedl v první části práce, významným limitem ustanovení § 115 odst. 3 ObchZ je, že mnohá práva a povinnosti spolu s obchodním podílem nepřecházejí. Situace podle zákona o obchodních korporacích je však zcela opačná, neboť ten umožňuje vznik různých druhů podílů, se kterými může být spojena široká paleta práv a povinností. Taková konkrétně určená práva a povinnosti jsou poté převáděna spolu podílem a jejich adresátem se stává v důsledku samotného převodu osoba nabyvatele. Pokud by tedy ve vzorové Společnosti byla osoba C vlastníkem podílu, se kterým je spojena povinnost ve prospěch společnosti za blíže určených podmínek vykonávat funkci jednatele a táž osoba by se souhlasem příslušného orgánu převedla svůj podíl na extranea D, bude k tomuto zavázána i osoba nabyvatele. V takovém případě je samozřejmě nutné odlišit rovinu korporativní od roviny čistě závazkově právní. Ač nebude převodce C po zániku své účasti ve společnosti zavázán k činnosti jednatele na základě podílu, vztah mezi společností a převodcem C bude po zániku jeho účasti ve společnosti v daném případě nadále podřízen smlouvě o výkonu funkce a pro její zánik bude

³⁸ § 207 odst. 3. K tomu srov. Legislativní pravidla vlády ČR, čl. 41 odst. 1 „Slovo „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu.“

³⁹ Ustanovení však připouští pouze vyloučení ustanovení o vystoupení, nikoli jejich modifikaci. Nelze proto ve společenské smlouvě připustit například možnost vystoupení společníka v případě neudělení souhlasu s převodem podílu na extranea (srov. § 202 odst. 1 ZOK).

muset dojít k relevantnímu právnímu jednání. Stejně tak osoba D se nestane v zásadě jednatelem ihned po nabytí podílu.⁴⁰

Jak uvádí výše citovaného ustanovení § 209 odst. 1 ZOK, ručí převodce za dluhy, které byly s podílem převedeny. Situace je obdobná jako v případě nabyvatele a oproti úpravě obchodního zákoníku bude převodce nejednou ručit za spolu s podílem převedené velké množství povinností. Představme si, že ve vzorové Společnosti je společník B vlastníkem podílu, se kterým je spojena povinnost za blíže určených podmínek vykonávat práce v rozsahu 20 hodin týdně. Tento společník převede svůj podíl na extranea F, který se převodem podílu stává zavázaným k povinnosti práce vykonávat. Tuto povinnost osoba F však neplní a vzorová Společnost může požadovat splnění těchto povinností po osobě B za podmínek § 2018 an. NOZ.⁴¹ Důležité je v tomto směru ustanovení § 2028 NOZ, podle kterého je *zákonným ručením za nepeněžitý dluh zajištěna peněžitá pohledávka, která věřiteli přísluší při porušení zajištěného dluhu*. Převodce bude tedy svůj ručitelský závazek plnit výhradně v penězích, přičemž výše částky bude v takovém případě odpovídat škodě, která společnosti vznikla, případně výši smluvní pokuty, byla-li sjednána. Mohou takto vznikat pro převodce svízelné situace, kdy bude muset namísto nabyvatele třeba i dlouhodobě plnit jeho povinnosti, přičemž společnost nemusí mít zájem na vyloučení společníka ze společnosti, pro porušování jeho povinností.⁴² V takovém případě však přichází v úvahu korektiv dobrých mravů podle § 2 odst. 3 NOZ.

⁴⁰ Nelze však vyloučit bližší úpravu ve smlouvě o výkonu funkce, zejména rozvazovací podmínku. Dále by bylo velmi zajímavým řešením, ač nepřiliš praktickým, pokud by podíl obsahoval samotnou smlouvu o výkonu funkce. V takovém případě by bylo podle mého názoru v případě převodce třeba aplikovat analogicky ust. § 2441 a § 2442 NOZ.

⁴¹ V takovém případě však bude existence ručení převodce záviset na úpravě povinnosti spojené s podílem. Pokud by byl společník povinen „konat práce v rozsahu 20 hodin za každý týden jeho účasti ve společnosti“, převodce by za takové (budoucí) práce nejspíše neručil, neboť povinnost k nim by vznikala samostatně každý týden. Zatímco však v případě, že by společník byl povinen „konat práce pro společnost tak, aby každý týden měl odpracováno 20 hodin“, jednalo by se o jednu konstantní postupně splatnou povinnost. K tomu srovnej závěr Švestky, který uvádí, že *v době, kdy ručitel činí písemné prohlášení, musí již existovat právní vztah mezi věřitelem a dlužníkem, z něhož vyplývá povinnost dlužníka plnit věřiteli. Není přitom rozhodující, zda dlužná částka je již v této době splatná, či nikoliv popř. zda dlužníkovu plnění je vázáno na splnění odkládací podmínky* in ŠVESTKA, Jiří, Oldřich JEHLIČKA, Jiří SPÁČIL a Marta ŠKÁROVÁ. *Občanský zákoník: komentář*. 10., jubilejní vyd. Praha: Beck, 2006, s.968

⁴² Srov. § 204 odst. 1 ZOK

Závěr

Úprava společnosti s ručením omezeným v zákonu o obchodních korporacích umožňuje upravit si dostatečně konkrétně práva a povinnosti jednotlivých společníků, aniž by taková ujednání ztrácela svoji korporativní povahu a s tím spojené věcněprávní účinky. Dochází tak k naplnění potenciálu společnosti s ručením omezeným a jejího postavení mezi ostatními společnostmi jako společností smíšené. Zároveň však zákonodárce reflektoval podnikatelskou praxi, která v mnohých případech využívá společnost s ručením omezeným jako levnější variantu společnosti akciové, a společníky k účasti na společnosti nepovíná, ba dokonce ji v tomto směru činí ještě zajímavější, když připouští, aby podíl společníka byl představován kmenovým listem, který je cenným papírem na řad. Tím však osobní povaha této společnosti nemizí, neboť bude vždy na zakladatelích a společnících, zda zvolí kapitálovitější či osobitější pojetí společnosti.⁴³

⁴³ Zcela opačný názor zastává Pelikán in PELIKÁN, Robert, Několik poznámek k úpravě společnosti s ručením omezeným v novém zákoně o obchodních korporacích in Obchodně právní revue 3/2011, s.76

Použitá literatura, judikatura a ostatní zdroje

Odborná literatura

Bartošíková Miroslava a Štenglová Ivana. Společnost s ručením omezeným. 2. vyd. Praha: Beck, 2006

Čech, Petr.: K některým úskalím převodu obchodního podílu I., Právní rádce, 2007, č. 5

Čech, Petr.: K některým úskalím převodu obchodního podílu II., Právní rádce, 2007, č. 6

Černá, Stanislava. Vedlejší dohody (sideletters) společníků kapitálových společností, Obchodně právní revue 1/2011,

Dědič, Jan. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002

Bohumil Havel: Společnost s ručením omezeným na úsvitu rekodifikace, Obchodněprávní revue 12/2011, s. 351

Bohumil Havel: Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona, Obchodněprávní revue 1/2009

Hejda Jan, Právní úprava podíle ve společnosti s ručením omezeným v rektifikačním návrhu zákona o obchodních korporacích, in Obchodně právní revue 3/2011

Patěk, Daniel. Zajištění povinnosti smluvní pokutou ve společenské smlouvě společnosti s ručením omezeným in Obchodně právní revue 4/2010

Pelikán, Robert, Několik poznámek k úpravě společnosti s ručením omezeným v novém zákoně o obchodních korporacích in Obchodně právní revue 3/2011

Štenglová, Ivana, Stanislav Plíva a Miloš Tomsa. Obchodní zákoník: komentář. 12. vyd. Praha: Beck, 2009

Švestka, Jiří, Oldřich Jehlička, Jiří Spáčil a Marta Škárová. Občanský zákoník: komentář. 10., jubilejní vyd. Praha: Beck, 2006

Judikatura a ostatní zdroje

<http://www.epravo.cz/top/clanky/dusledky-nesplaceni-vkladu-spolecnika-do-spolecnosti-101.html>

Návrh nařízení Rady o statutu evropské soukromé soutěže

rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. září 2003,
sp. zn. Cdo 2772/2000-178

rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 4. 2000, sp.zn. F 164-C
2030/92